Lietas Nr. A420116325, AA43-0309-26/17
ECLI:LV:ADAT:2026:0416.A420116325.7.S

Administratīvā apgabaltiesa

SPRIEDUMS

Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2026.gada 16.aprīlī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā: tiesnese referente Ilze Amona, tiesneši Kaspars Berķis un Valda Zommere

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz SIA "JĀŅLEJAS" pieteikumu par Valsts vides dienesta 2025.gada 6.janvāra lēmuma Nr.7.3./CS/18/2025 atcelšanu,sakarā ar SIA "JĀŅLEJAS" apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2025.gada 11.jūlija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Valsts vides dienesta (turpmāk – dienests) 2025.gada 6.janvāra lēmumu Nr.7.3./CS/18/2025 (turpmāk – pārsūdzētais lēmums) atstāts negrozīts dienesta Dienvidrietumu reģionālās vides pārvaldes (turpmāk – vides pārvalde) 2024.gada 4.septembra lēmums Nr.260-23/2024 (turpmāk – sākotnējais lēmums), ar kuru pieteicējai SIA "JĀŅLEJAS" uzdots veikt nekustamā īpašuma /Adrese A/, kadastra Nr./numurs A/ (turpmāk arī – Objekts), topogrāfisko uzmērīšanu, no iegūtajiem datiem izstrādāt topogrāfisko plānu un iesniegt to vides pārvaldē; pamatojoties uz topogrāfiskās uzmērīšanas datiem veikt Objektā iegūtā materiāla, kas atdalīts no dabiskās vides, aprēķinu, salīdzinot topogrāfiskās uzmērīšanas datus ar sākotnējo virsmu ietekmētajā teritorijā; aprēķinu sagatavot, izdalot iegūtos dabas resursus pa to veidiem.

Pārsūdzētajā lēmumā norādīts turpmāk minētais.

[1.1] Objektā izrakti divi dīķi aptuveni 0,7 ha un 0,1 ha platībā un ne mazāk kā 3 m dziļumā līdz ūdens līmenim, kā rezultātā iegūta smilts un smilts-grants, daļa izrakto materiālu no Objekta izvesta. Tādējādi likuma "Par zemes dzīlēm" 1.panta 6.punkta izpratnē veikta derīgo izrakteņu ieguve. Atbilstoši Ministru kabineta 2012.gada 21.augusta noteikumu Nr.570 "Derīgo izrakteņu ieguves kārtība" (turpmāk – Ieguves kārtība) 66.punktam par derīgo izrakteņu ieguves vietas topogrāfisko uzmērīšanu un iegūtā apjoma aprēķināšanu atbildīgs ir derīgo izrakteņu ieguvējs. Nevienai personai nav izsniegta atļauja derīgo izrakteņu ieguvei vai dīķa rakšanai Objektā, neviena persona nav atzinusi sevi par derīgo izrakteņu ieguvēju Objektā un nav uzskaitījusi iegūto derīgo izrakteņu apjomu.

[1.2] Pieteicēja neatzīst sevi par derīgo izrakteņu ieguvēju, tomēr atbilstoši likuma "Par zemes dzīlēm" 6.panta pirmajā daļā noteiktajam no zemes īpašnieka tiek sagaidīta īpaša rūpība un atbildība par viņa īpašumā esošajām zemes dzīlēm. Šā likuma 8.pantā noteiktas personas, kuras uzskatāmas par zemes dzīļu izmantotājiem. Primāri

tas ir zemes īpašnieks un tikai tad, ja viņš ir pilnvarojis citu personu vai noslēdzis līgumu par zemes dzīļu izmantošanu, zemes dzīļu izmantotājs var būt trešā persona. Šajā gadījumā tas nav konstatējams, tāpēc par Objektā esošo zemes dzīļu izmantošanu ir atbildīga pieteicēja. Nepastāv arī likuma "Par zemes dzīlēm" 21.panta pirmajā daļā noteiktais izņēmums, kad zemes īpašnieks neatbild par nodarīto kaitējumu. Derīgo izrakteņu ieguve uzsākta laikā, kad Objekts piederēja pieteicējai.

[1.3] Kritiski vērtējama iespēja, ka kāda trešā persona varētu bez pieteicējas ziņas sistemātiski laikā no 2019.gada aprīļa līdz 2023.gada maijam veikt vērienīgu derīgo izrakteņu ieguvi. Ja kāds būtu zadzis derīgos izrakteņus, tad pieteicējai kā krietnam un rūpīgam saimniekam bija iespēja to apturēt. Taču pieteicēja saistībā ar zādzību nav vērsusies Valsts policijā un dienestā. Pieteicējas vienaldzība neatbrīvo to no zemes īpašnieka pienākumiem. Pretēja nostāja ir pretrunā ar Vides aizsardzības likuma 3.panta pirmās daļas 3.punktā nostiprināto novēršanas principu.

[1.4] Administratīvā procesa likuma 59.panta ceturtā daļa noteic pienākumu iesniegt pierādījumus un informāciju. Pieteicēja kļūdaini uzskata, ka tai ir tiesības nesadarboties. Pieteicējas interesēs ir zināt precīzu nelikumīgi iegūto derīgo izrakteņu apjomu. Dienests kontrolē zemes dzīļu izmantošanu un aizsardzību, bet tam nav izziņas iestādes pilnvaru. Pieteicējai ir iespēja vērsties Valsts policijā ar iesniegumu par kriminālprocesa uzsākšanu, lai ar izziņas metodēm tiktu noskaidrots izrakteņu ieguvējs.

[2] Pieteicēja vērsās Administratīvajā rajona tiesā ar pieteikumu par pārsūdzētā lēmuma atcelšanu, norādot turpmāk minēto.

[2.1] Dienests nenoskaidroja, kurš Objektā raka dīķus un ieguva smilti. Pieteicēja to nedarīja un neizveda materiālu no Objekta. Tādējādi pieteicējai nebija arī jāsaņem attiecīgās atļaujas. Pieteicēja nodarbojas ar piena lopkopību. Objektu 20,6 ha platībā pieteicēja iegādājās 2018.gada 1.novembrī, lai izmantotu to savā darbībā. Pieteicējai nav jāatbild par citu personu prettiesisku darbību. Zemes īpašniekam ir tiesības, nevis pienākums izmantot zemes dzīles. Derīgo izrakteņu ieguvējs ir persona, kura iegūst derīgos izrakteņus, neskaidrību gadījumā par ieguvēju nedrīkst atzīt zemes īpašnieku. Vides aizsardzības likuma 3.panta pirmās daļas 1.punktā nostiprināts princips *piesārņotājs maksā*. Tādējādi attiecīgie pienākumi ir jāuzņemas personai, kura smilti ieguvusi. Dienests likuma "Par zemes dzīlēm" 8.pantu interpretēja pretrunīgi un prettiesiski. Zemes dzīļu izmantošana un zemes izmantošana ir dažādas darbības. Pieteicēja neplānoja būvēt ceļu vai laukumu, līdz ar to tai nebija vajadzības iegūt smilti.

[2.2] Vieta, kurā konstatēti rakšanas darbi, atrodas meža masīvā, kas netiek izmantots piena lopkopībā. Lai nodrošinātu īpašuma aizsardzību, pieteicēja ir uzstādījusi barjeru un to remontē, taču tā regulāri tiek bojāta. SIA "TALSU MELIORATORS" sniegtā informācija apstiprina, ka arī citi zemju īpašnieki nevar pienācīgi nodrošināties pret prettiesiskām darbībām un apturēt rakšanas darbus, kā arī noskaidrot to veicējus.

[2.3] Pārsūdzētajā lēmumā nepamatoti norādīts, ka pieteicēja nav vērsusies Valsts policijā un nav pielikusi pūles, lai nepieļautu trešo personu piekļuvi Objektam. Sakarā ar nelikumīgu smilts iegūšanu pieteicēja 2024.gada 16.septembrī vērsās Valsts policijā. Valsts policija pieprasīja dienestam informāciju, bet dienests to nesniedza. Valsts policija 2024.gada 2.decembrī atteica uzsākt kriminālprocesu, jo izdarīts maznozīmīgs noziedzīgs nodarījums.

[2.4] Dienests nepamatoti atsaucas uz Administratīvā procesa likuma 59.panta ceturto daļu. Pieteicēja nevar dienestam iesniegt to, kā tai nav. Dienests nerīkojās saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 59.panta otrajā daļā noteikto un pats neieguva nepieciešamo informāciju, lai gan tam ir iespēja noskaidrot neskaidros apstākļus. Dienests nedrīkst aprobežoties tikai ar pieteicējas sniegto informāciju un pierādījumiem.

[2.5] Dienests neapsvēra administratīvā akta izdošanas un satura lietderību. Pieteicējai uzliktie pienākumi prasa nesamērīgi lielus resursus attiecībā pret nodarīto kaitējumu. Dienests nekonstatēja ievērojamu sabiedrības ieguvumu.

[3] Dienests paskaidrojumā par pieteikumu papildus pārsūdzētajā lēmumā norādītajam paskaidro turpmāk minēto.

[3.1] Zemes īpašniekam nav pienākuma izmantot tā īpašumā esošos derīgos izrakteņus, taču tas nenozīmē, ka viņš nevar būt atbildīgs par derīgo izrakteņu ieguvi. Vides aizsardzības likuma 3.panta 1.punktā nostiprinātais princips *piesārņotājs maksā* attiecas uz piesārņojošo darbību seku novēršanu un lietā nav piemērojams, jo

Objektā nav konstatēts piesārņojums. Tā kā neviena persona nav saņēmusi atļauju iegūt derīgos izrakteņu Objektā, pieteicēja nepamatoti norāda, ka kādam citam būtu jāuzņemas atbildība par Objektu. Pieteicēja nav pierādījusi, ka derīgos izrakteņus ieguva cita persona.

[3.2] Tas, ka pieteicēja nodarbojas ar lauksaimniecību, neatbrīvo to no zemes īpašnieka statusa likuma "Par zemes dzīlēm" 8.panta izpratnē. Pieteicējas norāde, ka smiltis var izmantot tikai ceļu un laukumu izbūvē, vērtējama kritiski. Turklāt zemes īpašnieka pienākumi nav atkarīgi no tā, kādam nolūkam iegūti derīgie izrakteņi.

[3.3] Objektā iegūts materiāls vismaz 23 712 m^3 apjomā, smilts pārdošanas cena ir 4-6 *euro*/m^3. Pieteicējas uzsvērtā vienaldzība par derīgo izrakteņu vismaz 100 000 *euro* vērtībā *pazušanu* nav saprātīga un neatbilst saimnieciskajai realitātei, tāpēc tās apgalvojumi nav uzskatāmi par patiesiem.

[3.4] Derīgie izrakteņi Objektā ir iegūti bez atļaujas, tāpēc dabas resursu nodoklis ir jāmaksā desmitkāršā apmērā un tas varētu būt 85 363,20 *euro*. Pieteicēja ir ieinteresēta slēpt ieguvi, lai izvairītos no nodokļa samaksas. Pieteicējas vēršanās Valsts policijā par ceļa barjeras bojāšanu liecina par mērķi radīt priekšstatu par tās veiktām darbībām Objekta aizsardzībai. Pieteicēja nenorāda, ka būtu vērsusies Valsts policijā saistībā ar nelegālu derīgo izrakteņu ieguvi.

[3.5] Atbilstoši Ieguves kārtībā noteiktajam derīgo izrakteņu ieguvējam ir pienākums veikt iegūto izrakteņu uzskaiti. Tā kā pieteicēja to nav darījusi, iegūto derīgo izrakteņu apjoms ir jānoskaidro ar topogrāfiskās uzmērīšanas palīdzību. Neiegūstot precīzus datus, pieteicēja apgrūtina dabas resursu nodokļa aprēķināšanu un izvairās no tā samaksas. Tāpat pieteicējai kā ieguvējai saskaņā ar Ieguves kārtības 74.punktu ir jānodrošina atlikušo derīgo izrakteņu krājuma aprēķins, lai likumā noteiktajā kārtībā tos būtu iespējams uzskaitīt.

[4] Ar Administratīvās rajona tiesas 2025.gada 11.jūlija spriedumu pieteikums noraidīts, norādot šādu pamatojumu.

[4.1] Lietā nav strīda par to, ka Objektā ir veikta derīgo izrakteņu, proti, smilts un smilts-grants ieguve un daļa no iegūtā materiāla no Objekta ir izvesta. Lietā ir vērtējams, vai pieteicējai kā Objekta īpašniecei pamatoti uzlikts pienākums veikt topogrāfisko uzmērīšanu, no iegūtajiem datiem izstrādāt topogrāfisko plānu un iesniegt to vides pārvaldē, kā arī, pamatojoties uz topogrāfiskās uzmērīšanas datiem, veikt Objekta teritorijā iegūtā materiāla aprēķinu, pa veidiem izdalot iegūtos dabas resursus.

[4.2] Derīgo izrakteņu ieguve saskaņā ar likuma "Par zemes dzīlēm" 1.panta 6.punktu ir darbu komplekss derīgo izrakteņu atdalīšanai no to dabiskās vides.

Dienests konstatēja, ka Objektā ilgstoši, proti, no 2019.gada aprīļa līdz 2023.gada maijam, ievērojamā apjomā (kā norādīts dienesta paskaidrojumos – vismaz 23 712 m^3) ir notikusi derīgo izrakteņu ieguve, ko apliecina 2024.gada 2.augustā sagatavotais ziņojums par pārbaudes rezultātiem Nr.260-23/2024, kas sagatavots pēc 2024.gada 10. un 18.jūlijā vides pārvaldes veiktās neplānotās tematiskās pārbaudes Objektā.

Atbilstoši likuma "Par zemes dzīlēm" 6.panta pirmajai daļai zemes dzīles ir neatjaunojama vērtība, kas izmantojama vienlaikus zemes īpašnieku, valsts un sabiedrības labā. Saskaņā ar šā likuma 8.panta pirmo daļu Objektā esošās zemes dzīles konkrētajā gadījumā vispārīgi var izmantot zemes īpašnieks, zemes īpašnieka pilnvarotā persona vai persona, kas ar zemes īpašnieku vai pilnvaroto personu noslēgusi līgumu, kurā norādīts zemes dzīļu izmantošanas veids. Pieteicēja nav iesniegusi pierādījumus, ka tā būtu kādu citu personu pilnvarojusi izmantot Objektā esošās zemes dzīles, līdz ar to nav pamata uzskatīt, ka atbildība par zemes dzīļu izmantošanu būtu jāuzņemas kādai pieteicējas pilnvarotajai personai.

Likuma "Par zemes dzīlēm" 14.pantā ir uzskaitīti zemes dzīļu izmantotāja pienākumi, tai skaitā ievērot normatīvo aktu prasības, zemes dzīļu izmantošanas licences, bieži sastopamo derīgo izrakteņu ieguves atļaujas vai dabas resursu ieguves atļaujas nosacījumus, veicot darbus, kas saistīti ar zemes dzīļu izmantošanu; ievērot Ministru kabineta apstiprināto derīgo izrakteņu ieguves kārtību; normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā iesniegt nepieciešamos pārskatus par zemes dzīļu izmantošanu; uz sava rēķina rekultivēt zemes dzīļu izmantošanas rezultātā radušos zemes gabala bojājumus atļaujā vai licencē norādītajā termiņā.

Konkrētajā gadījumā derīgo izrakteņu ieguve Objektā ir notikusi, neievērojot zemes dzīļu izmantotāja pienākumus. Lai arī pieteicēja noliedz, ka tā būtu ieguvusi derīgos izrakteņus un tāpēc būtu uzskatāma par zemes dzīļu izmantotāju, tiesa uzskatīja, ka dienests pamatoti pieteicēju kā Objekta īpašnieci uzskatīja par zemes dzīļu izmantotāju, jo pieteicēja kā Objekta īpašniece ir atbildīga par savu īpašumu un tajā notiekošo.

[4.3] Saskaņā ar Latvijas Republikas Civillikuma (turpmāk – Civillikums) 927.pantu īpašums ir pilnīgas varas tiesība par lietu, t.i. tiesība valdīt un lietot to, iegūt no tās visus iespējamos labumus, ar to rīkoties un noteiktā kārtā atprasīt to atpakaļ no katras trešās personas ar īpašuma prasību. Civillikuma 1038.pants paredz, ka īpašnieks var viņam piederošo lietu valdīt, iegūt tās augļus, izlietot to pēc sava ieskata savas mantas pavairošanai un vispār to lietot visādā kārtā, kaut arī no tam rastos zaudējums citai personai. Savukārt Civillikuma 1039.pants noteic, ka īpašnieks var aizliegt visiem citiem ietekmēt viņa lietu, kā arī to lietot vai izmantot, kaut arī viņam pašam no tam nerastos nekāds zaudējums.

Kā atzīts tiesību doktrīnā, īpašums ir absolūta tiesība, tā ir spēkā attiecībā pret visām trešajām personām, kurām ir pienākums atturēties no īpašuma aizskāruma (A.Grūtups, E.Kalniņš. *Civillikuma komentāri. Trešā daļa. Lietu tiesības. Īpašums. Otrais papildinātais izdevums. Rīga:* Tiesu namu aģentūra, *2002, 17.lpp.*).

Tiesa piekrita dienestam, ka ir apšaubāms, ka pieteicēja vairāku gadu laikā nebija informēta, ka tās īpašumā notiek derīgo izrakteņu ieguve. Tiesa neapšaubīja pieteicējas norādīto, ka īpašums ir liels un nav pilnībā pārredzams, taču konkrētajā gadījumā ir runa par ievērojamu daudzumu derīgo izrakteņu ieguvi vairāku gadu laikā. Tiesa neuzskatīja par ticamu, ka pieteicēja vairākus gadus nav apsekojusi savu īpašumu un nav pamanījusi tajā būtiskas izmaiņas. Ja pieteicēja nespēj ticami pierādīt, ka tā nav zemes dzīļu izmantotāja savā īpašumā, tai ir pienākums kā īpašniecei uzņemties atbildību par derīgo izrakteņu ieguvi.

[4.4] Tiesa norādīja, ka arī patvaļīgas būvniecības gadījumos atbildīgs ir īpašnieks. Interpretējot Būvniecības likuma 19.panta normas kopsakarā ar Civillikuma normām, kurās nostiprinātas nekustamā īpašuma īpašnieka tiesības un pienākumi un no kurām izriet, ka tieši nekustamā īpašuma īpašnieks ir uzskatāms par to personu, kuras ekskluzīvā varā ir lemt par sava īpašuma izmantošanu, uzturēšanu un attiecīgi arī apbūvi (Civillikuma 864., 927. un 1036.pants), Senāts vairākkārt atzinis, ka pamatā tieši nekustamā īpašuma īpašnieks būtu uzskatāms par to personu, kuras uzdevums ir novērst tās īpašumā esošu patvaļīgu būvniecību. Savukārt, ja patvaļīgo būvniecību ir veikusi cita persona (proti, persona, kas nav konkrētā nekustamā īpašuma īpašnieks), jautājumi saistībā ar nekustamā īpašuma īpašnieka īpašuma tiesību aizskārumu, ko radījusi attiecīgā patvaļīgā būvniecība, nekustamā īpašuma īpašnieka un patvaļīgās būvniecības veicēja starpā var tikt risināti civiltiesiskā kārtībā (*Senāta 2019.gada 26.aprīļa sprieduma Nr.SKA-262/2019 9. un 10.punkts, Senāta 2019.gada 16.septembra sprieduma Nr.SKA-201/2019 7.punkts, 2022.gada 31.oktobra sprieduma Nr.SKA-86/2022 9.punkts).*

Derīgo izrakteņu ieguves procesā Objektā ir izveidoti dīķi, tāpēc tā ir uzskatāma par būvniecību. Līdz ar to tiesa būvniecības procesā atzīto principu par īpašnieka atbildību attiecināja arī uz izskatāmo gadījumu.

Senāta praksē ir atzīti izņēmuma gadījumi, kad ir pamats atkāpties no principa, ka par patvaļīgas būvniecības novēršanu ir atbildīgs nekustamā īpašuma īpašnieks, piemērošanas. Kā piemērs tādam gadījumam, kad varētu būt pamats atkāpties no šī principa, ir norādīta situācija, kad iestādei ir zināms, ka konkrētais īpašums joprojām ir tās personas lietošanā, kura nepārprotami ir atbildīga par patvaļīgās būvniecības veikšanu (piemēram, nekustamā īpašuma nomas gadījumā). Senāts ir atzinis, ka šādā gadījumā atbilstoši taisnīguma principam pienākums novērst patvaļīgo būvniecību varētu tikt noteikts tai personai (piemēram, nomniekam), kura ir atbildīga par šīs būvniecības veikšanu (*Senāta 2019.gada 16.septembra sprieduma Nr.SKA-201/2019 8. punkts*). Tāpat par šādu izņēmumu Senāta praksē ir atzīta arī situācija, kurā zināms, ka patvaļīgu būvniecību veicis konkrēts kopīpašnieks. Senāts ir atzinis, ka arī gadījumā, ja patvaļīga būvniecība veikta viena kopīpašnieka atsevišķā lietošanā nodotā kopīpašuma daļā (tātad kopīpašnieks apzinās konkrētās kopīpašuma daļas atrašanos tā faktiskā varā un citiem kopīpašniekiem nav tiesiska pamata piekļūt šai kopīpašuma daļai), varētu būt saskatāms pamats pienākumu novērst patvaļīgās būvniecības sekas adresēt tam kopīpašniekam, kura atsevišķā lietošanā konkrētā kopīpašuma daļa ir nodota (*Senāta 2020.gada 30.jūnija sprieduma Nr.SKA-873/2020 14.punkts*).

Konkrētajā gadījumā tiesa nekonstatēja izņēmuma situāciju, lai atzītu, ka pieteicēja kā īpašniece nav atbildīga par derīgo izrakteņu ieguvi tās īpašumā.

[4.5] Tiesa piekrita pieteicējas norādītajam, ka tā nav vērsusies Valsts policijā tikai sakarā ar ceļa barjeras bojāšanu. No Valsts policijas Kurzemes reģiona pārvaldes Ziemeļkurzemes iecirkņa Izmeklēšanas nodaļas 5.grupas inspektora 2024.gada 2.decembra lēmuma par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu izriet, ka pieteicēja Valsts policijā ir vērsusies tieši par nelikumīgu smilts-grants ieguvi. Taču minētajam nav izšķirošas nozīmes, jo Valsts policijā pieteicēja

vērsusies tikai pēc dienesta konstatētā fakta un sākotnējā lēmuma pieņemšanas. Kā norādīts iepriekš, nav ticami, ka pieteicēja vairāku gadu laikā nebūtu pamanījusi derīgo izrakteņu ieguvi savā īpašumā. Tiesa uzskatīja, ka šāds pieteicējas arguments neliecina par pieteicēju kā par godprātīgu un rūpīgu saimnieku un neatbrīvo pieteicēju no atbildības par savu īpašumu.

[4.6] To, ka tieši pieteicēja Objektā ir ieguvusi derīgos izrakteņus, apstiprina SIA "TALSU MELIORATORS" 2024.gada 2.oktobra vēstule dienestam. Tajā norādīts, ka Objekta īpašnieks pēc iegādes lūdza SIA "TALSU MELIORATORS" atļauju izmantot ceļu caur īpašumu /Nosaukums A/, lai varētu Objektu apsaimniekot, atļauja tika dota. SIA "TALSU MELIORATORS" ir zināms, ka pieteicēja smilti izmantoja, lai veidotu brauktuvi iegādātajā īpašumā, kā arī būvniecībai citā īpašumā.

[4.7] Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 13.jūlija spriedums lietā Nr.C-129/16 apstiprina principu, ka par vides kaitējumu atbildīgs ir īpašnieks, ja vien tas nevar pierādīt, izslēdzot jebkādas saprātīgas šaubas, ka viņš pats nav radījis kaitējumu. Tiesa piekrita dienesta viedoklim, ka, paplašināti raugoties, šajā spriedumā ietvertās atziņas par īpašnieka atbildību var attiecināt arī uz izskatāmo lietu.

[4.8] Tiesa atsaucās uz Ieguves kārtības 66. un 73. punktā, kā arī 74.4.apakšpunktā noteikto un secināja, ka dienests pamatoti pieteicējai uzlika pienākumu veikt topogrāfisko uzmērīšanu, no iegūtajiem datiem izstrādāt topogrāfisko plānu un iesniegt to vides pārvaldē, kā arī veikt Objektā iegūtā materiāla aprēķinu.

[5] Pieteicēja par Administratīvās rajona tiesas spriedumu iesniedza apelācijas sūdzību, kurā norādīts turpmāk minētais.

[5.1] Tiesas secinājums, ka par derīgo izrakteņu iegūšanu atbildība jāuzņemas pieteicējai, ir balstīts tikai uz tiesību normām, kas nosaka zemes īpašnieka tiesības un pienākumus. Tiesa neņēma vērā tiesību normas, kas attiecas uz nelikumīgām trešo personu darbībām. To, ka atbildība par nelikumīgu derīgo izrakteņu iegūšanu ir jāuzņemas derīgo izrakteņu faktiskajam ieguvējam, apstiprina likuma "Par zemes dzīlēm" 1.panta 27.punktā un 8.pantā noteiktais, kā arī Ieguves kārtībā lietotais termins *zemes izrakteņu ieguvējs*. Normatīvais regulējums neparedz, ka zemes īpašniekam būtu jāuzņemas atbildība par citas personas pretlikumīgu rīcību viņa īpašumā, iegūstot derīgos izrakteņus.

[5.2] Tiesa nepamatoti atsaucās uz Senāta atziņām par patvaļīgu būvniecību. Pieteicēja tajā netiek vainota, pieteicēja tiek vainota par derīgo izrakteņu nelikumīgu ieguvi. Apstāklis, ka rakšanas rezultātā palikušās bedres ar uzkrājušos ūdeni dienests bez jebkāda pamatojuma ir atzinis par dīķiem, nedod pamatu secinājumam, ka ir notikusi būvniecība. Tādējādi tiesa nepamatoti kā tiesību normu interpretācijas metodi izmantoja analoģiju, bet neizmantoja tiesību normu interpretācijas pamatmetodes.

[5.3] Tiesa nepamatoti atsaucās uz Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 13.jūlija spriedumā lietā Nr.C-129/16 secināto, ka par videi nodarīto kaitējumu atbild īpašnieks. Izskatāmajā lietā nav strīda par kaitējuma nodarīšanu videi, bet gan par derīgo izrakteņu iegūšanu bez attiecīgas atļaujas, tāpēc minētajā spriedumā ietvertās atziņas izskatāmajā lietā nav izmantojamas. Dienests paskaidrojumos par pieteikumu norādīja, ka princips *piesārņotājs maksā* izskatāmajā lietā nav piemērojams, jo Objektā nav konstatēts piesārņojums, bet tiesas sēdē dienesta pārstāvis izteica pretēju viedokli.

[5.4] Rakšanas darbi notika meža masīvā, šo īpašuma daļu pieteicēja neizmanto lopkopībā. Pieteicējas nekustamais īpašums ir liels un nav pilnībā pārredzams. Turklāt dienests noskaidroja, ka derīgie izrakteņi tika iegūti pakāpeniski un mazos apjomos. Tādējādi pieteicēja izrakteņu ieguvi varēja nepamanīt. Pieteicēja par nelikumīgiem rakšanas darbiem un smilts izvešana uzzināja no dienesta, pēc kā 2024.gada 16.septembrī vērsās Valsts policijā.

Tiesa neņēma vērā, ka Valsts policija dienestam pieprasīja informāciju, bet dienests to nesniedza. Tā kā dienests nesadarbojās ar Valsts policiju, tika atteikts uzsākt kriminālprocesu. Tādā veidā pieteicēja tika nostādīta nelabvēlīgā situācijā, bet dienesta rīcība neatbilda sabiedrības interesēm.

[5.5] Lai nodrošinātu sava īpašuma aizsardzību, pieteicēja ir uzstādījusi barjeru un to remontē, taču tā regulāri tiek bojāta. SIA "TALSU MELIORATORS" sniegtā informācija apstiprina, ka arī citi zemju īpašnieki nevar pienācīgi nodrošināties pret prettiesiskām darbībām un apturēt rakšanas darbus. Tādējādi Civillikumā ietvertās īpašnieka

tiesības brīvi rīkoties ar savu īpašumu un tiesības aizliegt ar to rīkoties trešajām personām nenozīmē, ka īpašniekam ir iespējams izvairīties no citu personu pretlikumīgām darbībām.

[6] Dienests paskaidrojumā par apelācijas sūdzību norāda turpmāk minēto.

[6.1] Apelācijas sūdzībā ir atkārtoti pieteicējas iepriekš izteiktie argumenti, kas spriedumā ir izvērtēti.

[6.2] Pieteicēja nav ticami pierādījusi, ka tā nebija zemes dzīļu izmantotāja Objektā. Pieteicēja deklaratīvi noliedz ieguves darbības, lai izvairītos no nelikumīgi iegūto dabas resursu ieguves apmēra aprēķina un pienākuma maksāt dabas resursu nodokli. Pieteicēja izmanto šo tiesvedību, lai izvairītos arī no ieguves vietas rekultivācijas un ar to saistīto izmaksu segšanas. Nelikumīgā ieguves vieta Objektā nav droša apkārtējiem iedzīvotājiem un pieteicējas darbiniekiem. Pieteicēja kļūdaini uzskata, ka dabas resursu ieguvēja pienākumi tai ir jāpilda tikai tad, ja tā pati sevi atzīst par dabas resursu ieguvēju. Sevis neatzīšana par dabas resursu ieguvēju neļauj automātiski atbrīvoties no atbildības par Objekta sakopšanu un dabas resursu nodokļa samaksas pienākuma. Tiesa pieteicējas argumentus izvērtēja pareizi un pareizi piemēroja tiesību normas.

[6.3] Dabas resursu ieguves rezultātā ir izrakta bedre, kurā izveidojies dīķis. Pieteicējai nav izsniegta atļauja Objektā izbūvēt virszemes ūdenstilpni un visdrīzāk dīķa būvniecība arī nav bijis pieteicējas mērķis. Tomēr faktiskā situācija ir tāda, ka Objektā šobrīd atrodas dīķis. Pieteicēja nevar aizbildināties ar vispārēju atsauci uz tiesību normu interpretāciju, lai nerūpētos par Objektā izveidoto būvi, tajā skaitā par dīķa krastu drošumu un gruntsūdeņu ietekmi uz apkārtējo vidi. Turklāt pieteicēja nav norādījusi, kādu piemērojamo tiesību normu interpretāciju tā uzskata par pareizu.

[6.4] Tiesa pamatoti ņēma vērā Eiropas Savienības Tiesas skaidrojumu par principa *piesārņotājs maksā* piemērošanu. Līdz šim Latvijas tiesas šo principu piemēroja tikai attiecībā uz šauru vides aizskāruma veidu – piesārņošanu. Tomēr Eiropas Savienības Tiesa nav ierobežojusi šī principa piemērošanu tikai attiecībā uz vides piesārņošanu. Šis princips ir piemērojams arī uz citiem vides aizskāruma veidiem, tajā skaitā arī, kad vide pakļauta negatīvam ietekmes riskam. Izskatāmajā gadījumā vide ir pakļauta negatīvai ietekmei, jo ir iznīcināta neatjaunojamu derīgo izrakteņu iegula un izrakteņi ir izvesti no Objekta. Nelikumīgās ieguves darbības ir pretrunā ar likumdevēja mērķi pēc iespējas saudzīgāk saglabāt dabas vērtības nākamajām paaudzēm, nevis tās ekstensīvi izmantot. Tāpēc valsts ar atļauju un licenču sistēmu ierobežo ekstensīvu dabas resursu iznīcināšanu.

Eiropas Savienības Tiesa 2017.gada 13.jūlija spriedumā lietā Nr.C-129/16 ir norādījusi, ka nepietiek ar to vien, ka zemes īpašnieks, izslēdzot jebkādas saprātīgas šaubas, pierāda, ka viņš pats nav atbildīgs par nodarīto kaitējumu. Zemes īpašniekam ir jābūt spējīgam norādīt arī uz patieso kaitējuma nodarītāju. Šāds regulējums ir vērsts uz to, lai novērstu zemes īpašnieka rūpības trūkumu, kā arī, lai veicinātu, ka īpašnieks veic pasākumus un izstrādā praksi, kas būtu piemērota, lai samazinātu ietekmes uz vidi risku, un sniedz ieguldījumu kaitējuma videi novēršanā.

[6.5] Lietā ir pierādīts, ka pieteicēja Objektā ieguva dabas resursus. Pieteicējai kā Objekta īpašniecei ir pienākums pildīt pārsūdzētajā lēmumā noteiktos pienākumus.

[6.6] Dienests netraucēja Valsts policiju tās pienākumu izpildē. Tieši pretēji – pēc dienesta iesnieguma ir uzsākts kriminālprocess par nelikumīgu zemes dzīļu ieguvi Objektā. Kriminālprocesa virzītājs dienestam nav atļāvis sniegt detalizētu informāciju par šo kriminālprocesu. Pieteicējas aizstāvības taktika ir novelt gadiem veiktu nelikumīgu liela apmēra dabas resursu ieguvi savā īpašumā uz nezināmu trešo personu. Pieteicēja ir apliecinājusi klaju neieinteresētību par sava īpašuma vērtības būtisku samazinājumu. Pieteicējas nevarīgā *cīņa* ar barjeras bojāšanu netieši apliecina pieteicējas vēlmi slēpt tās veiktās nelikumīgās derīgo izrakteņu ieguves darbības.

Motīvu daļa

[7] Pārbaudījusi un izvērtējusi lietas materiālus, Administratīvā apgabaltiesa secina, ka pieteicējas apelācijas sūdzība nav pamatota un pieteikums ir noraidāms.

[8] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu, ja tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 251.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Administratīvā apgabaltiesa, izvērtējusi lietā iesniegtos pierādījumus un izvērtējusi lietas dalībnieku argumentus, secina, ka pirmās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs, tādēļ Administratīvā apgabaltiesa pievienojas pirmās instances spriedumā norādītajam pamatojumam (sk. *šā sprieduma 4.punktu*) un atkārtoti to nenorāda.

Par apelācijas sūdzības argumentiem apgabaltiesa norāda turpmāk minēto.

[9] Pieteicējas ieskatā tā nevar būt atbildīga par derīgo izrakteņu ieguvi Objektā.

Administratīvā apgabaltiesa šim pieteicējas argumentam nepiekrīt. Saskaņā ar likuma "Par zemes dzīlēm" 8.panta pirmajā daļā noteikto zemes dzīles izmanto zemes īpašnieks, viņa pilnvarota persona vai persona, kura ar zemes īpašnieku ir noslēgusi attiecīgu līgumu. Pieteicēja nevienu personu nav pilnvarojusi iegūt zemes dzīles Objektā un nav ne ar vienu personu noslēgusi līgumu par zemes dzīļu izmantošanu. Līdz ar to dienests pamatoti secināja, ka par zemes dzīļu izmantošanu Objektā konkrētajā gadījumā ir jāatbild pieteicējai, jo lietā nav ticamu pierādījumu tam, ka derīgos izrakteņus Objektā prettiesiski un bez pieteicējas ziņas būtu ieguvusi kāda cita persona.

SIA "TALSU MELIORATORS", kurai piederēja īpašums /Adrese D/ un tajā esošā derīgo izrakteņu atradne /Nosaukums A/, kas robežojas ar Objektu, 2024.gada 2.oktobra vēstulē dienestam (*lietas 65.lapa*) norādīja, ka trešās personas atkārtoti bojāja atradnes /Nosaukums A/ teritorijā uzstādīto slēdzamo barjeru, kas bija novietota uz pieteicējas izmantotā ceļa. Taču šajā vēstulē nav norādīts, ka trešās personas atradnē /Nosaukums A/ vai Objektā būtu ieguvušas derīgos izrakteņus. SIA "TALSU MELIORATORS" vēstulē norādīts, ka pieteicēja pati izmantoja Objektā iegūto smilti, lai veidotu brauktuvi iegādātajā īpašumā un būvniecībai citā pieteicējas īpašumā /pagasta nosaukums/ pagastā, bet SIA "TALSU MELIORATORS" nav zināma detalizēta informācija par rakšanas darbu veicēju tehniku, transportlīdzekļiem un izraktā materiāla transportēšanas vietām. Līdz ar to minētā vēstule neapstiprina pieteicējas norādīto, ka derīgos izrakteņus Objektā ieguva kāda cita persona. Tieši pretēji – šajā vēstulē norādīts uz pieteicēju kā Objektā esošo derīgo izrakteņu ieguvēju.

Dienests no Latvijas ģeotelpiskās informācijas aģentūras un Google EarthPRO ortofotokaršu materiāliem ir noskaidrojis, ka rakšanas darbi objektā notika laikā no 2019.gada aprīļa līdz 2023.gada maijam, bet dienesta pārbaudē konstatēts, ka darbi tika turpināti arī pēc 2023.gada 8.maija. No zemes mākslīgā pavadoņa Sentinel-2 datiem dienests arī konstatēja, ka materiāla ieguve ir notikusi arī laikā no 2023.gada 21.jūlija līdz 2024.gada 8.jūlijam. Šajos laika periodos Objekta īpašniece bija pieteicēja.

Dienests 2024.gada 10.jūlija pārbaudē konstatēja, ka rakšanas darbu rezultātā Objektā ir izveidojušies divi dīķi. Administratīvā apgabaltiesa konstatē, ka minētie dīķi ir redzami vides pārvaldes 2024.gada 2.augusta ziņojumam par pārbaudes rezultātiem pievienotajos fotoattēlos (*lietas 49.–54.lapa*). Līdz ar to pieteicēja apelācijas sūdzībā nepamatoti norāda, ka Objektā nav dīķu. Dienests aprēķināja, ka viena Objektā esošā dīķa platība ir 6946 m^2 un otra dīķa platība ir 958 m^2, Objektā ir iegūta smilts un smilts-grants kopumā 7904 m^2 platībā un ne mazāk kā 3 m dziļumā, iegūti vismaz 23 712 m^3 materiāla.

Pieteicēja dienesta iegūtos datus un aprēķinus nav apšaubījusi, un apgabaltiesa tos atzīst par izmantojamiem izskatāmajā lietā. Ņemot vērā dienesta iegūto informāciju un aprēķinus par ilgstošo derīgo izrakteņu ieguves periodu un apjomu, apgabaltiesa uzskata par nepatiesu pieteicējas apgalvojumu, ka derīgie izrakteņi tika iegūti mazos apjomos un tāpēc pieteicēja izrakteņu ieguvi nepamanīja. Administratīvā apgabaltiesa uzskata, ka pieteicējas skaidrojums par tik ievērojama apjoma derīgo izrakteņu slepenu izvešanu no Objekta nav saprātīgs un ticams, turklāt to neapstiprina citi lietā esošie pierādījumi. Līdz ar to pieteicēja pārsūdzētajā lēmumā pamatoti ir atzīta par zemes dzīļu izmantotāju Objektā saskaņā ar likuma "Par zemes dzīlēm" 8.panta pirmās daļas 1.punktu. Šādos apstākļos lietā nav būtiskas nozīmes pieteicējas iebildumiem par pirmās instances tiesas argumentācijā izmantoto atsauci uz Eiropas Savienības Tiesas 2017.gada 13.jūlija spriedumu lietā Nr.C-129/16

un par to, ka dienests lietas izskatīšanas laikā pirmās instances tiesā ir mainījis viedokli par šā sprieduma secinājumu attiecināmību uz izskatāmo lietu.

Tā kā lietā nav ticamu ziņu par trešo personu veiktām derīgo izrakteņu ieguves darbībām Objektā, tad lietā nav piemērojamas tiesību normas, kas attiecas uz nelikumīgām trešo personu darbībām, kā to apelācijas sūdzībā norāda pieteicēja.

[10] Administratīvā apgabaltiesa uzskata par nepamatotiem arī pieteicējas iebildumus par pirmās instances tiesas argumentācijā izmantotajām Senāta atziņām par patvaļīgo būvniecību. Par zemes dzīļu izmantošanu savā īpašumā tieši tāpat kā par patvaļīgo būvniecību savā īpašumā primāri atbild šā nekustamā īpašuma īpašnieks. Līdz ar to pirmās instances tiesa pamatoti pārbaudīja to, vai izskatāmajā lietā pastāv īpaši apstākļi, kuru dēļ pieteicēja būtu atbrīvojama no atbildības par derīgo izrakteņu ieguvi Objektā. Administratīvās apgabaltiesas ieskatā šāda tiesas pārbaude liecina par vispusīgu un rūpīgu lietas apstākļu izvērtējumu, lai novērstu jebkādas šaubas par pārsūdzētā lēmuma pamatotību.

[11] Pieteicēja norāda, ka dienests nesniedza Valsts policijai tās pieprasīto informāciju, tāpēc pieteicējai tika atteikts uzsākt kriminālprocesu un tā tika nostādīta nelabvēlīgā situācijā.

Administratīvā apgabaltiesa uzskata, ka izskatāmajā lietā nav nozīmes tam, vai ar Valsts policijas amatpersonas 2024.gada 2.decembra lēmumu pamatoti tika atteikts uzsākt kriminālprocesu un tam, vai šā lēmuma pieņemšanai bija iegūta visa nepieciešamā informācija un pierādījumi, tostarp no dienesta pieprasītā informācija. Ja pieteicēja šim lēmumam nepiekrita, viņai bija tiesības to pārsūdzēt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā. Turklāt no dienesta paskaidrotā izriet, ka šobrīd ir uzsākts kriminālprocess par nelikumīgu zemes dzīļu ieguvi Objektā.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 307. un 309.pantu, 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda:

Noraidīt SIA “JĀŅLEJAS” pieteikumu par Valsts vides dienesta 2025.gada 6.janvāra lēmuma Nr.7.3./CS/18/2025 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese		I.Amona

Tiesnesis		K.Berķis
Tiesnese		V.Zommere